

पुरातत्त्व विभागको गतिविधि (आ. व. ०५६/५७)

—शोभा श्रेष्ठ

नेपाली संस्कृतिको निधिको रूपमा रहेका हाम्रा ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्मारकहरू पुरातात्विक स्थलहरू, कलात्मक तथा ऐतिहासिक वस्तुहरू, धार्मिक नाच तथा जात्रा रितिरिवाज तथा पर्वहरू सबैको संरक्षण गर्नु आजको चिन्तनको विषय हो । नेपालको भौतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको रूपमा देखिने वास्तुकला, मूर्तिकला ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक वस्तुहरू, स्मारक, घर भवनहरू तथा अभिलेखहरूले तत्कालीन जीवन शैली तथा संस्कृतिको अभिव्यक्त गर्दछ ।

यस प्रकारका वस्तुहरू नेपाल अधिराज्यभरि छरिएर रहेका छन् र यी सम्पदाहरूको संरक्षण गर्नु हामी सबैको जिम्मेवारी हो तापनि श्री ५ को सरकार पुरातत्त्व विभागलाई यस सन्दर्भमा एउटा जिम्मेवार निकाय तोकेको हुँदा यस विभागले विशेष ध्यान दिनु परेको छ । पुरातत्त्व विभागको मुख्य उद्देश्य अधिराज्यभरि छरिएर रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरूको सर्भेक्षण तथा संरक्षण गर्नुका साथै पुरातात्विक स्थल प्राचीन भग्नावशेष र ऐतिहासिक थलोहरूको अन्वेषण, उत्खनन, विश्लेषण र संरक्षण गरी प्रदर्शन गर्नुका साथै सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गर्नु समेत रहेको छ । खासगरी प्राचीन स्मारकहरू

(मठ, मन्दिर, पाटी पौवा, शिवालय, देवालय, सत्तल चपा र चोछें) को संचालन तथा संरक्षण गर्ने विभिन्न निकायहरू र खास गरी गुठी संस्थान, निजि गुठी र दाताहरूको दायित्व भए तापनि यी निकायहरू निस्कृय र उदाशीन हुनुका साथै आफ्नो दायित्वबाट अलगिदै जाने परम्पराको शुरूवात हुन थालेकोले अधिराज्यको पचहत्तरै जिल्लामा रहेका स्मारकहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन गर्ने सम्पूर्ण दायित्व पुरातत्त्व विभागको हुन थालेको छ ।

श्री ५ को सरकारको विकास योजनामा पुरातत्त्व विभागले गर्नु पर्ने कार्य क्षेत्रहरूका लागि ज्यादै सीमित मात्रामा बजेट विनियोजित हुने हुँदा कार्य क्षेत्रको तुलनामा लगानी रकम ज्यादै कम भएकोले रकम र कार्यमा सामञ्जस्य स्थापित गर्न विभागले धेरै कठिनाइहरू भोग्नु परेको छ । तर पनि प्राप्त सीमित श्रोत र साधनबाट सकेसम्म बढी से बढी कामहरू संचालन गर्ने तर्फ पुरातत्त्व विभागको कोशिस रहेको छ ।

यता केही वर्षदेखि सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण कार्यमा लगानी रकमको अनुपातमा केही वृद्धि हुँदै गएको छ तर पनि विगत चार वर्षको विकास तर्फको राष्ट्रिय वार्षिक बजेट र त्यसमध्ये यस विभागबाट अधिराज्यका

पचहत्तर जिल्लामा संचालित विकास कार्यक्रमहरूको लागि तालिकाबाट राष्ट्रको वार्षिक विकास बजेटको के कति विनियोजित रकमलाई तुलनात्मक अध्ययन गर्दा निम्न प्रतिशत रकम यस क्षेत्रमा लगानी भएको छ प्रष्ट हुनेछ ।

आ. व.	विकास तर्फको राष्ट्रिय बजेट (रु. हजारमा)	यस विभागको विकास बजेट (रु. हजारमा)	राष्ट्रिय विकास बजेटको अनुपातमा विभागको विकास बजेटको प्रतिशत
२०५४/०५५	३,४०,३८,८४८	५७,२८०	०.१६८%
२०५५/०५६	३,७७,४९,९५३	५४,७४०	०.१४५%
२०५६/०५७	४,९८,५९,८९४	४६,२२५	०.११०४५%
२०५७/०५८	४,८९,०८,५८९	४९,५००	०.१०२८९%

यस विभागबाट संचालित विभिन्न विकास आयोजना/परियोजनाहरू मार्फत प्रत्येक वर्ष राष्ट्रले गरेको लगानी रकमबाट विभिन्न जिल्लाहरूमा गरिएका कामहरू बारेमा सर्वसाधारण सबैमा जानकारी गराउने उद्देश्यले यस विभागले आफ्नो मुखपत्र प्राचीन नेपालमा एक आर्थिक वर्ष भित्र भए गरेका कामको विवरण प्रकाशन गर्दै लैजाने नीति अनुरूप यस अंकमा आर्थिक वर्ष ०५६/०५७ को विकास कार्यहरूको संक्षिप्त विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । यस विभाग अन्तर्गत विभिन्न ६ आयोजना/परियोजनाहरू संचालित छन् । प्रत्येक आयोजना/परियोजनाहरूबाट भएका कामहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

१. पुरातात्विक स्थल संरक्षण तथा सुधार आयोजना:-

यस आयोजना अन्तर्गत पूर्व मेचीदेखि पश्चिम महाकालीसम्मका स्मारकहरूको संरक्षण, पुरातात्विक स्थलको उत्खनन, अन्वेषण, यस विभाग अन्तर्गत रहेको आठवटा संग्रहालयहरू, ६ वटा दरवारहरू, राष्ट्रिय अभिलेखालय, केन्द्रीय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशालाहरूको विकास कार्यहरू पर्दछन् । साथै जन-सहभागितामा संचालित कार्यहरूलाई प्रोत्साहन गर्न दिइने आर्थिक सहयोगको कार्य पनि यसैभित्र पर्दछन् । साथै भारतको बनारसमा रहेको एक मात्र नेपाली मन्दिरको जीर्णोद्धार कार्य पनि यसै आयोजना अन्तर्गत संचालन गरिएको छ । यस आयोजनाबाट आ.व. ०५६/०५७ मा भएका कामहरू निम्न अनुसार रहेका छन् ।

(क) पूर्वाञ्चल

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. धनकुटा स्थित क्षेत्रीय संग्रहालयमा हाता पर्खाल निर्माण	६००	१००%	१००%	
२. संग्रहालयको पालेघर निर्माण	७५	१००%	१००%	

(ख) मध्यमाञ्चल

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. राष्ट्रिय संग्रहालयको लागि अग्नि नियन्त्रण उपकरण खरीद	१००	१००%	१००%	
२. राष्ट्रिय संग्रहालयमा फिलाटेलिक कक्ष तयार गरी खोल्ने	४८०	१००%	१००%	
३. काष्ठमण्डप जीर्णोद्धार कार्य सम्पन्न गर्ने	२,१००	१००%	१००%	
४. भक्तपुर स्थित पुजारी मठको एक पाखा छाना मर्मत गर्ने	८००	१००%	१००%	
५. भक्तपुर स्थित कला संग्रहालयको कौशी मर्मत गर्ने	६००	१००%	१००%	
६. राष्ट्रिय अभिलेखालयको माइक्रोफिल्म भवनको छाना मर्मत	१५६	१००%	१००%	
७. संकलित अभिलेखहरू मध्ये १० वटा वडाको ऐतिहासिक कागजहरूको सूची तयार गरी प्रकाशन गर्ने	१००	१००%	१००%	
८. राष्ट्रिय मुद्रा संग्रहालयको लागि नोट तथा मुद्रा खरीद गर्ने	५०	१००%	१००%	
९. मुद्रा संग्रहालयको प्रदर्शन कक्षमा सचित्र नक्सा बनाउने	७५	१००%	१००%	
१०. सांस्कृतिक सम्पदा प्रवर्द्धन गर्ने खालका भित्ते पात्रो तयार गर्ने	७०	१००%	१००%	
११. साधारण तथा आकस्मिक जीर्णोद्धार कार्यको फोटो लगत राख्ने	२००	१००%	१००%	
१२. संरक्षित स्मारक क्षेत्र बौद्ध र चांगुमा प्रस्तर सिमाना राख्ने	५०	१००%	१००%	
१३. संरक्षित स्मारक क्षेत्र भित्रका स्मारकहरूको वर्गीकरण गर्ने आदि प्रयोजनको लागि स्मारकहरूको विवरण तथा अभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२५०	१००%	१००%	
१४. विश्व सम्पदा सूचीमा समावेश क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार तथा जनचेतना जगाउने कार्यक्रम संचालन गर्ने	१००	१००%	१००%	

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रू. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१५. संरक्षित स्मारक क्षेत्रमा मापदण्ड अनुसार घर निर्माण गर्ने निजी घर धनीहरूलाई १० प्रतिशत रकम सहूलियत दिने	१७७५			हनुमान ढोका दरवार क्षेत्रका जोशी आगम छेँ ले मात्र रकम माग गरेको बाँकी रकम बाट कार्यक्रम संशोधन गरी नुवाकोट स्थित गारद घरको जीर्णोद्धार कार्य शुरू गरेको ।
१६. संरक्षित स्मारक क्षेत्र चाँगु स्थित सरस्वती मन्दिर जीर्णोद्धार	५००	१००%	१००%	
१७. नुवाकोट तलेजू मन्दिरको भ्याल ढोका मर्मत गरी सम्पूर्ण जीर्णोद्धार कार्य सम्पन्न गर्ने	३००	१००%	१००%	
१८. देवीघाट स्थित पृथ्वी प्रतिमा स्थलमा बत्ती मर्मत तथा वातावरण सुधार	७५	१००%	१००%	
१९. हनुमानढोका स्थित महाविष्णु मन्दिरको जीर्णोद्धार कार्य शुरू गर्ने	१०००	१००%	१००%	
२०. केन्द्रिय सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण प्रयोगशालाको उत्तर तर्फको छाना मर्मत गर्ने	६५०	१००%	१००%	
२१. नुवाकोट स्थित सात तले दरवारमा रसायन संरक्षण गर्ने	१७५	१००%	१००%	
२२. राष्ट्रिय संग्रहालय र कला संग्रहालय भक्तपुरको गरी ४० थान पौवाको रसायन संरक्षण गर्ने	१००	१००%	१००%	
२३. प्रयोगशाला विकासको लागि रसायन र औजार खरीद गर्ने	२००	१००%	१००%	

(ग) पश्चिमाञ्चल

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रू. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. रामग्रामको उत्खनन् जारी राख्ने	३५०	१००%	१००%	
२. नुवाकोट गढीको नक्सा सहित प्रतिवेदन तयार गर्ने	५०	१००%	१००%	

३. लमजुंग दरवारमा खानेपानी र शौचालयको काम पूरा गर्ने	३२०	१००%	१००%
४. क्षेत्रिय संग्रहालय पोखराको हाता पर्खालको बाँकी काम पूरा गर्ने	१०००	१००%	१००%
५. पुरानो र नयाँ प्रदर्शन कक्ष जोड्ने सेड बनाउने	३००	१००%	१००%
६. नयाँ प्रदर्शन कक्षमा आवश्यक व्यवस्था गरी प्रदर्शन कक्ष खोल्ने	१००	१००%	१००%
७. देवदह क्षेत्रको अध्ययन सर्भेक्षण गरी सुरक्षाको लागि तारवार लगाउने	१००	१००%	१००%
८. कपिलवस्तु संग्रहालयको जग्गामा अतिक्रमण रोक्न हाता पर्खाल लगाउने	५८०	१००%	१००%
९. कार्यालय भवनमा रंगरोगन तथा संग्रहालय भवनको छाना मर्मत गर्ने	२००	१००%	१००%

(घ) मध्यपश्चिमाञ्चल

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. सुर्खेत संग्रहालयको आवश्यक व्यवस्था गरी सर्वसाधारणको लागि खुला गर्ने	२००	१००%	१००%	
साम्राज्येश्वर महादेव मन्दिरको जीर्णोद्धार	१४५०	१००%	१००%	यो मन्दिर भारतको बनारसमा रहेको छ।

पुरातात्विक स्थल संरक्षण तथा सुधार आयोजनामा अधिराज्यभरि रहेका स्मारकहरूको अपभ्रष्ट आइपर्ने आपत्कालीन काम गर्न समेत रकम व्यवस्था भएको छ। आ.व. ०५६/५७ मा आपत्कालीन संरक्षण अन्तर्गत निम्न अनुसारको कामहरू भएका छन्।

३. लमजुंग दरवारमा खानेपानी र शौचालयको काम पूरा गर्ने	३२०	१००%	१००%
४. क्षेत्रिय संग्रहालय पोखराको हाता पर्खालको बाँकी काम पूरा गर्ने	१०००	१००%	१००%
५. पुरानो र नयाँ प्रदर्शन कक्ष जोड्ने सेड बनाउने	३००	१००%	१००%
६. नयाँ प्रदर्शन कक्षमा आवश्यक व्यवस्था गरी प्रदर्शन कक्ष खोल्ने	१००	१००%	१००%
७. देवदह क्षेत्रको अध्ययन सर्भेक्षण गरी सुरक्षाको लागि तारवार लगाउने	१००	१००%	१००%
८. कपिलवस्तु संग्रहालयको जग्गामा अतिक्रमण रोक्न हाता पर्खाल लगाउने	५८०	१००%	१००%
९. कार्यालय भवनमा रंगरोगन तथा संग्रहालय भवनको छाना मर्मत गर्ने	२००	१००%	१००%

(घ) मध्यपश्चिमाञ्चल

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. सुर्खेत संग्रहालयको आवश्यक व्यवस्था गरी सर्वसाधारणको लागि खुला गर्ने	२००	१००%	१००%	
साम्राज्येश्वर महादेव मन्दिरको जीर्णोद्धार	१४५०	१००%	१००%	यो मन्दिर भारतको बनारसमा रहेको छ ।

पुरातात्त्विक स्थल संरक्षण तथा सुधार आयोजनामा अधिराज्यभरि रहेका स्मारकहरूको अपर्भट आइपने आपत्कालीन काम गर्न समेत रकम व्यवस्था भएको छ। आ.व. ०५६/५७ मा आपत्कालीन संरक्षण अन्तर्गत निम्न अनुसार को कामहरू भएका छन् ।

आपत्कालिन संरक्षण कामहरू	१७१९	१००%	१००%	कैफियत
१. इटाखेल गा.वि.स. किसीपीडी स्थित कालीका मन्दिरको जीर्णोद्धार				यस मन्दिरको जीर्णोद्धार कार्य ५० प्रतिशत काम जन सहभागितामा भएको ।
२. वागदरवार स्थित भीम भक्तेश्वर मन्दिरको जीर्णोद्धार कार्य सम्पन्न				भीमसेन प्रतिष्ठान को पनि सहभागिता रहेको ।
३. चांगु नारायण क्षेत्रमा रहेको चण्डी भैरव मन्दिर जीर्णोद्धार				५०% स्थानीय जन सहभागिता रहेको ।
४. मध्यपुर थिमि नगरपालिकामा रहेको नगदेश स्थित सिद्धि गणेश द्योछें				उपभोक्ता समितिलाई रकम उपलब्ध गराई दिएकोमा सामग्री मात्र संकलन गरिएको ।
५. का.म.न.पा. वडा नं. १२ मा रहेको बाह्र वर्षे इनार जीर्णोद्धार				५० प्रतिशत स्थानीय जन सहभागिता रहेको ।
६. भक्तपुर भौखेल स्थित ज्योतिर्लिंगेश्वर जीर्णोद्धार				आवश्यक ईटा उपभोक्ता समितिबाट प्राप्त भएको ।
७. नवलपरासी स्थित रामग्रामको सुरक्षाको लागि तारवार लगाएको				रामग्राम नगरपालिकाबाट काम भएको ।
८. सोमलिंगेश्वर मन्दिर चांगुको रसायन संरक्षण गरेको				
९. सुर्खेत संग्रहालयको आवश्यक मर्मत संभार गरिएको				संग्रहालय खोल्न आवश्यक थप कार्य गरिएको ।

२. गोरखा दरवार क्षेत्र संरक्षण परियोजना

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रू. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. प्रतिमा स्थल भ्यू पाटी, सूचना केन्द्र वरपर गन्हा सुधार र बाटो बनाउने	८००	१००%	१००%	
२. पृथ्वी पार्कमा विद्युतीकरण	१२५०	१००%	१००%	
३. पानीको पाइप लाइन जोड्ने	१८०	१००%	१००%	
४. प्रतिमा स्थल वरपर फूल बिरूवा लगाउने चौर बनाउने र स्याहार संभार गर्ने	५००	१००%	१००%	
५. आवश्यक व्यवस्था मिलाई संग्रहालय खोल्ने	४००	१००%	१००%	कार्यक्रम संशोधन भई माथिल्लो दरवारको मर्मत संभार गरिएको ।
६. पोखरी थोकको सोह्र खुट्टे पाटी, गणेश मन्दिर र विरेन चोकको विरमकाली मन्दिरको मर्मत संभार गर्ने	५००	१००%	१००%	
७. गोरखा दरवारको हेलीप्याड पूर्वको रिटेनिंग वाल बनाउने	१६०	१००%	१००%	
८. दिव्य उपदेश डवलीको बाँकी काम सम्पन्न गर्ने	१५०	१००%	१००%	
९. ढुंगरे भगवती मन्दिर जीर्णोद्धार गर्ने	२००	१००%	१००%	

३. स्वयम्भू क्षेत्र संरक्षण योजना

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रू. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. स्वयम्भू चैत्यको जीर्णोद्धार गरी मोटर पार्कदेखि आनन्दकुटी विहारसम्मको बाटोको काम गर्ने	१२४७	१००%	१००%	
२. सव्यगु विहार जीर्णोद्धार गर्ने	१५००	१००%	१००%	पूजारी र स्वयम्भू महासमितिको पनि सहभागिता रहेको
३. आपतकालीन संरक्षण अन्तर्गत शान्तिपुरको भित्तिचित्र संरक्षण गर्न काठको छेकवार लगाएको	५३	१००%	१००%	

४. स्मारक संरक्षण तथा हेरचाह कार्यालय, भक्तपुर

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रू. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. भक्तपुर दरवार क्षेत्रमा रहेको कृष्ण मन्दिरको जीर्णोद्धार	११००	१००%	१००%	
२. भक्तपुर नगरपालिका वागेश्वरी गा.वि.स. स्थित तीनमुखे शिवलिङ्ग मन्दिर निर्माण	३५०	१००%	१००%	
३. गणेश मन्दिर जीर्णोद्धार र दुगुमाला चैत्यको वातावरण सुधार तथा पाँचतले मन्दिरको कुतुबाहरूको रसायनिक संरक्षण	२५०	१००%	१००%	
४. भक्तपुर स्मारक क्षेत्रको गुरूयोजना तयार गर्न भ.न.पा.लाई रकम उपलब्ध गराएको	१००	१००%	१००%	विभागबाट ४०% रकमको सहयोग उपलब्ध गराउने बापतको रकम

५. काठमाडौं उपत्यका सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गुरूयोजना

कामको विवरण	वार्षिक बजेट रू. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. ललितपुर दरवार क्षेत्रमा रहेको भीमसेन मन्दिर जीर्णोद्धार	७१५	१००%	१००%	
२. आयु गुठी सत्तलको मुआब्जा रकम दिने	४००	१००%	१००%	जिल्ला प्रशासन कार्यालय मार्फत रकम वितरणको कारवाही भइरहेको तर घरधनीहरूमा विवाद भई रकम वितरण हुन ढिला भएको ।
३. आपत्कालीन कार्य अन्तर्गत इखालखुको शिव मन्दिर, दरवार स्ववायरको सोह्रखुट्टे पाटीको पेटी, नः टोलको गणेश मन्दिर, मूलचोकको छाना तथा कार्नेस मर्मत	३८५	१००%	१००%	

६. काभ्रे एकीकृत आयोजना

सामाजिक क्षेत्रको कार्यक्रम	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. नाला स्थित करूणामय मन्दिर जीर्णोद्धार	१२७३	१००%	१००%	
२. पनौती स्थित नर्सिंह मठको जीर्णोद्धार	१९३०	१००%	१००%	
३. पनौती स्थित भगवती मन्दिरको जीर्णोद्धार	१३७८	१००%	१००%	
४. बनेपामा बाटोमा ढुंगा छान्ने	१३८२	१००%	१००%	
५. चक्रज्योति स्कूल भवन निर्माण	१३२७	१००%	१००%	

कृषि क्षेत्रको कार्यक्रम	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	कैफियत
१. पाँच गा.वि.स.हरुमा मौरी पालन कार्यक्रम	४७७७	१००%	१००%	
२. ६ गा.वि.स.मा बाखा पालन कार्यक्रम	५७६०	१००%	१००%	
३. बनेपामा नमुना कृषि कार्यक्रम	५१४१	१००%	१००%	

माथि उल्लेख गरिएका विकास कार्यक्रमहरू बाहेक यस विभागबाट भएका अन्य महत्त्वपूर्ण गतिविधिहरू निम्न अनुसार रहेका छन्। प्राचीनकालदेखि काठमाडौं उपत्यकामा प्रचलनमा रहेका विभिन्न नृत्य तथा जात्रा पर्वहरू निरन्तर रूपमा चलिरहोस् भन्ने उद्देश्यले पुरातत्त्व विभागले यी नाच तथा जात्रा पर्वहरूलाई वार्षिक रूपमा आर्थिक अनुदान दिने गरेको छ। न्यून रूपमा दिने गरेको अनुदान रकममा २०५३ सालमा मन्त्रिपरिषद्को निर्णयबाट पाइरहेको अनुदान रकममा पचास प्रतिशत वृद्धि गरिएको र प्रत्येक दुई वर्षमा सो रकममा दश प्रतिशतले वृद्धि गर्ने गरिएको छ। साथै नाचको प्रकृति, कलाकारको संख्या र औचित्य हेरी प्रत्येक पाँच वर्षमा नाचको लुगा फेर्नको लागि एक मुष्ट रकम दिने निर्णय भएको छ। आ.व. ०५६/५७ मा निम्न नाच तथा जात्राहरूलाई निम्न अनुसारको आर्थिक अनुदान उपलब्ध गराइएको थियो।

क) नाचहरू

१. भक्तपुरको ६ थरी महाकाली नाचहरू

क) लोहला समूहको लागि	रु. ६,६०० १-
ख) फैजु समूहको लागि	रु. ६,६०० १-
ग) मुस्याजु समूहको लागि	रु. ६,६०० १-
घ) खर्बुजा समूहको लागि	रु. ६,६०० १-
ङ) डण्डेख्या समूहको लागि	रु. ६,६०० १-
च) दैवज्ञ समूहको लागि	रु. ८,८०० १-

२. भक्तपुरको रामचन्द्र नाचको लागि

रु. ६,६०० १-	
३. लाखेनाच, मजिपाट	रु. ५,५०० १-
४. सवभक्कु नाच, हल्चोक	रु. ५,५०० १-
५. गाउने ठाडी, यटखा	रु. १,६०० १-

पुरातत्त्व विभाग....

६१

६. दैत्यनाच, जोरगणेश	रू. ६,६०० १-	
७. हात्तीनाच, किलागल	रू. २,७५० १-	
८. अष्टमातृका नाच, ललितपुर	रू. २५,००० १-	
९. कात्तिकनाच, ललितपुर	रू. ३४,१०० १-	
१०. दश अवतार नाच, त्रिपुरेश्वर	रू. ९,९०० १-	
११. दश अवतार नाच, त्रिपुरेश्वर	रू. १०,००० १-	मन्त्रालयबाट निर्णय गराई दिने पटके अनुदान

१२. कार्तिकनाच, फर्पिङ रू. १५,००० १- " "

ख) जात्राहरू

१. सिंजात्रा मतया, ललितपुर	रू. १६,५०० १-	
२. माघजात्रा, वटु टोल	रू. ४,००० १-	
३. भीमसेनजात्रा, ललितपुर	रू. ३,३०० १-	
४. श्री कृष्णपूजा, ललितपुर	रू. ३,३०० १-	
५. निरञ्जना भगवती जात्रा, नुवाकोट	रू. ६,००० १-	मन्त्रालयबाट निर्णय गराई दिइने पटके अनुदान

पुरातत्त्व विभागले आर्थिक वर्ष ०५६/५७ मा विभिन्न किसिमका ६६०८६५ थान हस्तकलाका सामानहरू जाँच गरी निर्यात गर्नको लागि जाँच पास प्रमाणपत्र दिइएको थियो ।

प्राविधिक सहयोग

पुरातत्त्व विभागले नगरपालिकाहरू, वडा कार्यालयहरू, संघ संस्था, स्थानीय निकाय तथा व्यक्ति र दाताहरूबाट गरिने स्मारहरूको जीर्णोद्धार कार्यमा आर्थिक अनुदानको साथै प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउँदै आएको छ । आ.व. ०५६/५७ मा निम्न कार्यहरूको प्राविधिक

प्रतिवेदन तयार गर्नुका साथै स्थलगत निरीक्षण गरी आवश्यक प्राविधिक राय र सुझाव उपलब्ध गराएको थियो ।

१. पलान्चोक भगवती मन्दिरको जीर्णोद्धार तथा त्यस परिसरमा रहेको पाटीहरूको मर्मत गर्न आवश्यक पुरातात्विक प्रतिवेदन तयार गरी गुठी संस्थानलाई उपलब्ध गराई दिएको ।
२. भक्तपुर नगरपालिका कटुन्जे गा.वि.स. वडा नं. ८ मा रहेको प्राचीन ढुंगेधाराको पानीको सम्बन्धमा प्रतिवेदन तयार गरी आवास तथा भौतिक योजना मन्त्रालयलाई उपलब्ध गराई दिएको ।
३. जिल्ला प्रशासन कार्यालय अछामको सिफारीशमा अछाम जिल्लाको वरगाला गा.वि.स. वडा नं. ७ मा रहेको श्री मालिका देवी मन्दिरको जीर्णोद्धार कार्य गर्न कार्यक्रममा प्रस्तावित गरिएको ।
४. समाज सेवी टंकेश्वर सुवेदीको अनुरोधमा रूपन्देही रूद्रपुर गा.वि.स. वार्ड नं. ७ हटैयामा रहेको शिवलिंगको स्थलगत निरीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गराई दिएको ।
५. चित्लांग गा.वि.स. वडा नं. ५ बस्ने सन्जय बलामी समेतको अनुरोधमा मकवानपुर जिल्ला चित्लांग गा.वि.स. वडा नं. ५ मा रहेको लिच्छविकालिन अभिलेख संरक्षणको लागि स्थलगत निरीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको । साथै उक्त अभिलेख संरक्षण गर्न आ.व. ०५७/५८ को कार्यक्रममा समावेश गरिएको ।
६. सडक विभाग डिजाइन महाशाखाको अनुरोधमा लेखनाथ मार्गको सामाजिक सेवा समन्वय परिषद पट्टी रहेको देवस्थलको प्रतिवेदन तयार गरी उपलब्ध गराई दिएको ।
७. ने.वि.सं. सभापति नैनसिंह महर, भागेश्वर वडा नं. ९ का सदस्यबाट उक्त भागेश्वर स्थलको संरक्षण गर्न निवेदन दिनु भएकोमा उक्त स्थलको स्थलगत निरीक्षण गरी प्रतिवेदन तथा ल.ई. तयार गरिएको ।
८. युवा, खेलकूद तथा संस्कृति मन्त्रालयको निर्देशनमा

- तीनधारा पाकशाला उत्तर पूर्व रहेको महादेव मन्दिर क्षेत्र बारे स्थलगत निरीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरी मन्त्रालयलाई उपलब्ध गराई दिएको ।
९. जिल्ला प्रशासन कार्यालय नवलपरासी र वैदिक सनातन धर्म कैलाश आश्रम मुकुन्दपुर गा.वि.स. वडा नं. ९ को अनुरोधमा सो स्थलको स्थलगत निरीक्षण गरी प्राविधिक प्रतिवेदन तयार गर्न टोली खटाएको र टोलीबाट प्रतिवेदन पेश गरेको ।
१०. पूर्णमान महर्जन, गुठीयार थकाली मनमैजु गा.वि.स. वडा नं. ५ को अनुरोधमा मनमैजु मन्दिरको जीर्णोद्धार गर्न आवश्यक प्रतिवेदन तथा ल.ई. तयार गरी उपलब्ध गराई दिएको ।
११. युवा, खेलकूद तथा संस्कृति मन्त्रालयका निर्देशन र बाल कष्ट विनायक भजन खल: टेंगलको अनुरोधमा रक्तकाली मन्दिरको जीर्णोद्धार गर्न आवश्यक ल.ई. तथा प्रतिवेदन तयार गरिएको । चालु आ.व. मा जीर्णोद्धार गर्न कार्यक्रममा प्रस्तावित गरिएको ।
१२. विश्व हिन्दू महासंघ, नेपाल राष्ट्रिय समिति ललितपुर लेलेको अनुरोधमा उक्त स्थलको निरीक्षण गरी आवश्यक प्रतिवेदन तयार गरी सो महासंघलाई उपलब्ध गराई दिएको ।
१३. गा.वि.स. बनौली दनौली र ग्रामीण विकास परिषदको अनुरोधमा विद्यापति डीह (गढ) र सर्लाही जिल्ला स्थित महादेव मन्दिरको तथा सप्तरी स्थित महादेव मन्दिरको स्थलगत निरीक्षण गरी आवश्यक प्रतिवेदन तयार गरिएको ।
१४. संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको अनुरोधमा टेकु दोभान स्थित जगन्नाथ मन्दिर, थापाथली स्थित जंग हिरण्य हेमनारायण मन्दिर तथा शंखमूल स्थित आठ शिवालयहरूको जीर्णोद्धारको लागि आवश्यक प्रतिवेदन तथा ल.ई. तयार गरी उपलब्ध गराई दिएको । उक्त कार्यको प्राविधिक रेखदेख समेत गर्ने गरेको ।
१५. ललितपुर जिल्ला वज्रवाराही गा.वि.स. मा रहेको वज्रवाराही मन्दिरको छाना मर्मत गर्न आवश्यक ल.ई. तयार गरी संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयलाई उपलब्ध गराई दिएको ।
१६. श्री वैष्णवी टुंडाल देवी युनेस्को संघको अनुरोध र युवा, खेलकूद तथा संस्कृति मन्त्रालयको आदेशमा टुंडाल देवी मन्दिरको जीर्णोद्धारको लागि आवश्यक प्रतिवेदन ल.ई. तयार गरी दुवै निकायलाई उपलब्ध गराई दिएको ।
१७. काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं ५ र वडा नं २० को अनुरोधमा ज्ञानेश्वरस्थित नारायण मन्दिर, भीमसेन स्थानमा रहेको नारायण मन्दिर तथा भद्रकाली मन्दिरसंगैको पाटी जीर्णोद्धार गर्न प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित वडाहरूलाई उपलब्ध गराइएको ।
१८. काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १६ ले माननीय युवा खेलकूद तथा संस्कृति मन्त्रीज्यूमा दिनु भएको निवेदन र माननीय मन्त्रीज्यूको आदेशमा वडा नं. १६ सोन्हखुट्टे पाटी क्षेत्रमा स्थलगत निरीक्षण गरी तयार गरिएको प्रतिवेदन अनुसार कारवाही हुन श्री गुठी संस्थानलाई अनुरोध गरी पत्र लेखेको ।
१९. इटाली स्थित ISIAO (Italian Institute Africa and Orient) संग र बेलायत स्थित क्याम्ब्रिज विश्व विद्यालयसंग भएको सम्झौता अनुसार उक्त संस्थाहरूको र यस विभागका प्राविधिकहरूबाट संयुक्त रूपमा गोटिहवाको उत्खनन् कार्य भएको र कोला क्षेत्रको उत्खनन् कार्य शुरू गरिएको ।
२०. विश्व सम्पदा सूचीमा समाविष्ट संरक्षित स्मारक क्षेत्रहरूमा लागू गरिएका मापदण्ड अनुकूल निजी घरहरू मर्मत सुधार र नयाँ निर्माण आदि कार्यहरूको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग र ती क्षेत्रहरूमा टेलिफिल्म र चलचित्र आदि छायांकन गर्न समेत आवश्यक सहयोग दिने कार्यहरू समेत भइरहेको ।
२१. श्री ५ महेन्द्र प्रकृति संरक्षण कोषको अनुरोधमा उक्त कोष मार्फत जीर्णोद्धार भइरहेको मुस्तांग स्थित थुप्चेन गुम्बाको प्राविधिक रेखदेख गर्न र भित्ते चित्रहरूको रसायन संरक्षण काम गर्न प्राविधिक तथा रसायन विद्हरूलाई खटाइएको ।